

Wstęp

Biografia edukacyjna jest przykładem biografii tematycznej, będącej częścią biografii kompletnej, która jest skoncentrowana na pamięci wydarzeń o znaczeniu edukacyjnym, doświadczonych przez jednostkę na przestrzeni jej całego życia lub wybranych jego etapów. Wydarzenia te mogą łączyć się z udziałem w instytucjach edukacyjnych, ale mogą także wiązać się z szeroko pojmowanym uczestnictwem w życiu, wykraczając tym samym poza umiejscowienie w szkole i w innych instytucjach edukacyjnych. Efekty edukacyjne mogą być odnajdowane także w innych, nie typowo edukacyjnych okolicznościach życia doświadczanego przez jednostkę. Biografia edukacyjna w takim znaczeniu jest pamięcią procesów uczenia się realizowanych „w nurcie życia”. Indywidualna biografia edukacyjna łączy w sobie jednostkowe doświadczenie życia i uczenia się, najczęściej pozostające ze sobą w silnym powiązaniu.

Biografia edukacyjna to niewątpliwie kluczowy obszar andragogicznych badań biograficznych. Współczesna andragogika bowiem kieruje swe poszukiwania badawcze na szeroko pojmowane „pole” edukacji człowieka dorosłego. Rozpoznaje więc także edukację zawartą w pamięci biograficznej dorosłych. Pamięć biograficzna skrywa szczególnie obraz doświadczeń edukacyjnych dorosłych – obraz subiektywny, niekiedy w narracjach badanych tylko nieznacznie łączony z formalnymi i faktograficznymi ramami społeczno-kulturowymi, jednak w istocie bardzo silnie od nich uzależniony. Poznanie tego obrazu wiele mówi o jednostkowym, osobistym i niepowtarzalnym doświadczeniu egzystencji, o zmieniającej się tożsamości człowieka i jego zmaganiu się z losem. Pozwala na zbliżanie się do (z)rozumienia jednostkowego człowieczego losu, ale i też losu pokoleń i całych społeczności. Może pomagać w usprawnianiu organizacji i funkcjonowania systemu edukacji, by stawał się bardziej przyjazny dla pojedynczego człowieka. Może też wspierać człowieka dorosłego w rozwoju w nawiązaniu do rozpoznanego edukacyjnego kontekstu jego życia. Wiedza pozyskana poprzez badanie biografii edukacyjnych jest więc dla andragogów nie do przecenienia, tak z naukowego punktu widzenia, jako wiedza o człowieku, jego egzystencji i procesach uczenia

się, ale także z praktycznego punktu widzenia jako wiedza przydatna w edukacyjnej pracy z doświadczającym życia i uczącym się dorosłym.

Biografie edukacyjne to wciąż otwarty temat andragogicznych badań biograficznych. Choć w ostatnich latach powstało w kraju kilka znaczących prac w tym zakresie, w tym prac doktorskich, widoczna jest nadal potrzeba zgłębiania tego zagadnienia właśnie poprzez wnikliwsze studia nad biografiami. Temu celowi służą badania kierowane przez Zakład Andragogiki i Gerontologii Społecznej Uniwersytetu Łódzkiego, skoncentrowane wokół tematu: „Biografia i badanie biografii”, skupiające badaczy z całego kraju, nie tylko andragogów.

Poniższa publikacja, trzeci tom z serii: „Biografia i badanie biografii” prezentuje dotychczasowe wyniki badań z lat 2011–2013, skoncentrowane wokół rozpoznawania biografii edukacyjnych. Tom ten, zapewne nie ostatni z zakresu rozważań nad biografiami edukacyjnymi, wyraźnie wskazuje na złożoność i wielowymiarowość tego zagadnienia i zarazem kategorii poznawczej andragogiki, a także pedagogiki. Pokazuje także na trudność domknięcia problemu badawczego, jakim jest biografia edukacyjna w bardziej precyzyjnych badawczych rozstrzygnięciach. Na tym etapie badań nie chodziło jednak o jednoznaczne rozstrzygnięcia, ale odsłony, obrazy, detale i epizody edukacji wyrażone w pojedynczych jednostkowych narracjach. Przedstawionych Czytelnikowi 16 autorskich tekstów sugeruje odczytanie przedstawionych treści w pięciu odsłonach – w pięciu kontekstach oglądu biografii z jej aspektem edukacyjnym. Zaproponowane odsłony są umowne, a przejście z jednej do drugiej – możliwe. Tak jak w życiu ludzkim, tak i w biografii doświadczenia się zazębiają, przenikają, są jednym lub/i drugim w zależności od sytuacji ich odczytywania. Odczytywanie to może być czasowe, zmienne i może wynikać z priorytetów poznawczych badacza, tak jak i prezentacja edukacyjnych narracji biograficznych może wynikać z czasowej potrzeby i możliwości badanego.

W poniższym tomie poznajemy więc, na wybranych przykładach, instytucjonalny, w szczególności szkolny kontekst biografii edukacyjnych. Dostrzegamy silnie obciążający i oddziałujący na dalsze życie wpływ edukacji szkolnej, w szczególności szczebla podstawowego i średniego (Elżbieta Dubas). Biografie edukacyjne uczestników Uniwersytetu Trzeciego Wieku (a więc instytucji edukacji osób w wieku starszym) ukazane są w zakresie ich aktywności edukacyjnej, realizowanej jako kompensacja lub kontynuacja rozwoju, ze wskazaniem na zazębianie się tych aspektów rozwoju (Magdalena Wnuk-Olenicz).

Kontekst zawodowy biografii edukacyjnych ukazuje wnikliwa analiza biografii edukacyjnych i zawodowych menedżerów, obrazująca ich innowacyjne kompetencje i twórczą postawę, nieodzowne w tego typu pracy zawodowej (Dorota Nawrat). Kontekst ten uwidoczniiony jest także w badaniach biograficznych rozwoju zawodowego i całozyciowego uczenia się nauczycieli plastyki i zarazem twórców (Beata Kunat).

Kontekst Innego w biografiiach edukacyjnych przywołany jest w tym tomie przez odniesienia do biografii wielkich postaci historycznych – Juliusz Cezar

(Agnieszka Teresa Tys), postaci ze świata polskiej nauki i kultury – Stefan Swieżawski (Krzysztof Kamiński), Jerzy Stempowski, Józef Czapski, Czesław Miłosz (Dorota Sieroń-Galusek) i poszukiwanie w tych biografiach wątków edukacyjnych oraz edukacyjnego przesłania dla współczesnych. Kontekst Innego jest widoczny także i w innych opracowaniach zawartych w tym tomie (Dubas, Kunat).

Kolejny kontekst biografii edukacyjnych stanowią odniesienia egzystencjalne, częste w tej książce, co nie dziwi, gdyż biografia chyba najczęściej odzwierciedla właśnie egzystencjalne troski człowieka – cierpienie i stratę (Urszula Tabor), chorobę (Joanna Żeromska-Charlińska) oraz śmierć (Olga Czerniawska), a także poszukiwanie edukacyjnego wymiaru trajektorii cierpienia (Emilia Mazurek, Anna Gutowska).

Dwa teksty, wyraźniej niż inne, uwypuklają kontekst autokreacji (Kamila Lasocińska) i autoterapii (Magdalena Hasiuk) zawarty w narracji i refleksji autobiograficznej. Opracowanie zawiera także swoistą zapowiedź nowego – wirtualnej biografii (Paulina Wawer), którą niewątpliwie można uznać za wyzwanie dla badaczy biografii, ale także pedagogów – teoretyków i praktyków.

Pragnę w tym miejscu podziękować Autorom tego tomu za ich twórczy wkład w rozwój badań nad biografiami edukacyjnymi. Dziękuję także Recenzentce tomu, Pani prof. dr hab. Hannie Solarczyk-Szwec za opracowanie recenzji wydawniczej, a Pani dr Joannie Stelmaszczyk za współredakcję książki oraz wieloletnią, realizowaną z pełnym oddaniem organizację Łódzkich Konferencji Biograficznych.

Opracowanie nie kończy refleksji nad fenomenem biografii edukacyjnej. Zaledwie otwiera dyskusję skoncentrowaną wokół edukacji zawartej w biografii i związanej z biografią. Ukazuje wybrane odsłony badanego zjawiska. Należy mieć nadzieję, że w przyszłości ujawni ogólniejsze konstatacje o biografii edukacyjnej. Życzę inspirującej lektury.

Elżbieta Dubas